

Arkivsak

26/10492-1

Saksbehandler

Eystein M. Andersen

Saksgang

Hovedutvalg for kultur, reiseliv og
frivillighet

Møtedato

27.05.2026

Fylkesutvalg

10.06.2026

Fylkestinget

18.06.2026

Videredelegering av myndighet til fylkesdirektøren til å fatte vedtak i statlige tilskuddsordninger for kulturmiljø

Innstilling fra fylkesdirektøren

1. Følgende statlige forskriftsstyrte tilskuddsordninger delegeres videre fra hovedutvalg for kultur, reiseliv og frivillighet til fylkesdirektør i *Reglement for delegering av myndighet fra fylkestinget*:
 - a. tilskudd til fredete kulturminner i privat eie
 - b. tilskudd til tekniske og industrielle kulturminner
 - c. tilskudd til fartøyvern
 - d. tilskudd til konservering av ruiner fra middelalderen
 - e. tilskudd til fredete middelalderhus fra før 1537
 - f. tilskudd til brannsikring av tette trehusområder av kulturhistorisk verdi
 - g. tilskudd til verdensarv

Bakgrunn og saksgang

Reglement for delegering av myndighet fra fylkestinget som ble vedtatt av fylkestinget 23. oktober 2024 har ikke delegert behandling av tilskuddsordninger til fylkesdirektøren. Frem til nå har imidlertid behandling av statlige tilskuddsordninger for kulturmiljø likevel blitt behandlet administrativt med orientering til hovedutvalget, slik ordningene tradisjonelt har vært håndtert både i tidligere Telemark fylkeskommune og Vestfold og Telemark fylkeskommune, samt i 2024 og 2025 for nytt fylke. Fylkesdirektøren har ikke vært seg bevisst endringen av praksis som lå i reglementet for disse statlige ordningene på kulturmiljøfeltet.

Det ble avklart med utvalgsleder for hovedutvalg for kultur, reiseliv og frivillighet om administrativ behandling for tilskuddsåret 2026 i påvente av egen sak om delegering som nå foreligger. Saken må behandles før sommeren for å få avklaring i forkant av tilskuddsprosessen for 2027.

Hovedutvalg for kultur, reiseliv og frivillighet får saken til uttalelse. Fylkesutvalget innstiller til fylkestinget som fatter endelig vedtak i saken.

Saksopplysninger

De aktuelle statlige tilskuddsordningene ligger i Klima- og miljødepartementets budsjett under Riksantikvaren kapittel 1429 post 71-79. Ordningene er alle forskriftsfestet. Forskriftene kan leses her:

- a. [tilskudd til fredete kulturminner i privat eie](#)
- b. [tilskudd til tekniske og industrielle kulturminner](#)
- c. [tilskudd til fartøyvern](#)
- d. [tilskudd til konservering av ruiner fra middelalderen](#)
- e. [tilskudd til fredete middelalderhus fra før 1537](#)
- f. [tilskudd til brannsikring av tette trehusområder av kulturhistorisk verdi](#)
- g. [tilskudd til verdensarv](#)

Fylkeskommunene er etter forskriftene delegert forvaltningen av ordningene med Riksantikvaren som klageinstans. Det varierer hvordan ordningene er videredelegert internt i de ulike fylkeskommunene, men flertallet har en videredelegering til fylkesdirektør.

Alle ordningene skal, i tillegg til forskriftene, forholde seg til [reglement for økonomistyring i staten](#), samt etterleve [regelverket for statsstøtte](#).

I alle ordningene skal det gjøres en faglig vurdering av tiltakenes virkning på kulturminnene. Det vil, i de aller fleste tilfeller, si hva det kan gis dispensasjon til etter kulturminneloven. Alle vedtak om tilskudd er derfor detaljerte på hva tilskuddet skal brukes til ned på blant annet materialvalg og metoder.

Ordningene a, b, c og g benyttes som oppfølging av kulturminneloven § 15a andre ledd: *Blir det satt vilkår for dispensasjonen som fordyrer arbeidet, skal eier eller bruker få helt eller delvis vederlag for denne utgiftsøkningen.* Det gir eiere av vedtaksfredede kulturminner rett på tilskudd for å få dekt antikvariske merkostnader som følge av fordyrende vilkår i dispensasjoner fylkeskommunen vedtar. Vurderingen av de antikvariske merkostnadene ved vedtak om dispensasjoner er en faglig vurdering knyttet til dispensasjonsbehandlingen som er delegert administrasjonen.

Årshjulet for tilskuddsordningene starter rundt 1. september med formell kunngjøring og informasjonsbrev til eiere av fredede kulturminner. Søknadsfrist er 1. november, fastsatt av Riksantikvaren. Frem til jul arbeider administrasjonen med søknadene og mulige dispensasjoner, og utarbeider fylkeskommunens søknad om ramme på de ulike ordningene for det kommende året. 5. januar sendes søknad om ramme til Riksantikvaren, og svar foreligger i perioden 1.-15. februar. Administrasjonen ferdigbehandler deretter søknadene i faggrupper og fatter vedtak i første halvdel av mars, slik at avtaler med utførende håndverkere kan gjøres og prosjekter kan komme i gang. Hovedutvalget har i etablert praksis blitt orientert ved første mulighet etter dette om årets rammer og fordeling. Fra mars og ut året arbeides det med

prosjektoppfølgning og behandling av søknader om dispensasjoner, tilleggstilskudd og omdisponeringer av tilskudd, samt akuttvedtak om tilskudd til sikringstiltak. Det arbeides også med tilstandsvurderinger og planlegging av nye tiltak og søknader sammen med eiere. Mange prosjekter går over flere år, opptil ti år på det meste, og rundt 150 prosjekter med tilskudd blir fulgt opp hvert år.

Antall søknader hvert år varierer mellom 100 og 150 fordelt på de ulike ordningene. Telemark fylkeskommune er blant fylkene med flest søknader, og et av få fylker som har søknader på alle ordningene. *Tilskudd til fredede kulturminner i privat eie* er størst med normalt mellom 40 og 70 søknader i året. Konservering av ruiner og brannsikring er de minste ordningene med 1-4 søknader hver. Enkelte store og kostnadskrevenne prosjekter er søknadsberettiget på flere ordninger. Det hender derfor at prosjekter får tilskudd fra flere av ordningene samtidig for å kunne realiseres. I løpet av ett år behandles løpende omkring 50 søknader om omdisponeringer og tilleggstilskudd, samt noen få sikringstiltak for å hindre akutte skader (taklekkasjer og lignende).

Økonomiske, administrative og juridiske konsekvenser

Innstillingen innebærer ingen endring av det som til nå har vært forvaltningspraksis, men en endring av gjeldende delegeringsreglement fra 23. oktober 2024. Den har følgelig ingen økonomiske eller administrative konsekvenser, men innebærer en reglementsending tilpasset etablert praksis.

Manglende videredelegering vil i motsatt fall gi lengre saksbehandlingstid på søknader og klager og mindre fleksibilitet i forvaltningen av kulturminneloven med tilskuddsordningene som verktøy.

Fylkeskommunene er etter forskriftene delegert forvaltningen av ordningene med Riksantikvaren som klageinstans.

Konsekvenser for fylkets klimamål og FNs bærekraftsmål

Delegering av tilskuddsordninger har ingen direkte innvirkning på fylkets klimamål og FNs bærekraftsmål, men kan virke inn på hvor effektive ordningene fungerer som verktøy til å nå målene.

Tilskuddsordningene er et verktøy for oppfølging av Telemarksplanens hovedmål om å:

- bevare natur-, jordbruks- og kulturverdier
- satse på grønn verdiskaping og sirkulær økonomi
- skape kompakte og levende byer og bygder med høy kvalitet
- gjøre fylket mer attraktivt for bedrifter, besøkende og som bosted

De følger også opp delmål og oppdrag i Strategi for kultur og reiseliv 2026-2029, blant annet delmålet *å sikre og forvalte natur- og kulturmiljø som produkt og som kilde til kunnskap, opplevelse, tilhørighet og bærekraftig bruk for oss og kommende generasjoner.*

FNs delmål om å ta vare på natur- og kulturarven i verden er lagt under bærekraftsmål 11, *bærekraftige byer og lokalsamfunn*. Kulturmiljø er viktig for å skape levende byer og steder, bygger opp under stedsidentitet og bidrar til historisk tidslinje. Kulturmiljøets potensial for kunnskap og opplevelse er også et viktig bidrag til sosial bærekraft som er relevant for et bredt spekter av bærekraftsmål, spesielt nummer 4.

Fylkesdirektørens vurdering

Fylkesdirektøren foreslår at tilskuddsordninger med lite politisk handlingsrom kan delegeres til administrasjonen. Flertallet av fylkeskommunene har delegert tilskuddsordningene på kulturmiljøfeltet til fylkesdirektør. Det er et slikt prinsipp som også har vært bakgrunnen for at de statlige tilskuddsordningene på kulturmiljøfeltet har vært delegert fylkesdirektør både i tidligere Telemark fylkeskommune og i Vestfold og Telemark fylkeskommune.

Fylkesdirektøren vurderer at disse tilskuddsordningene gjennom lover og forskrifter har lite politisk handlingsrom, og at en mer tidkrevende saksbehandling og beslutningsprosess kan bidra til å svekke ordningene som verktøy for å nå politisk vedtatte mål på feltet.

Fylkesdirektøren mener at det fylkespolitiske handlingsrommet på kulturmiljøfeltet i større grad ligger andre steder enn i de statlige tilskuddsordningene, slik som planer og strategier, egne fylkeskommunale bevilgninger, stipend- og tilskuddsordninger, arealforvaltning og utdanningspolitikk, samt uttaler og arbeid inn mot Storting og regjering. Det siste kan for eksempel benyttes til å påvirke både innretning og størrelse på de statlige tilskuddsordningene på kulturmiljøfeltet, noe som vil bli svært aktuelt ved den varslede omleggingen av ordningene. Strategi for kultur og reiseliv, forvaltningsplan for verdensarv, satsingen Vikingsveien, satsing på geofysikk med innkjøp av georadar, bevilgninger til museer, prioriteringer i egne tilskuddsordninger, støtte til rådgivningstjeneste og pilot for håndverkerkompetanse på mur, puss og betong er eksempler der det fylkespolitiske handlingsrommet i kulturmiljøpolitikken har blitt benyttet.

Forholdet til kulturminneloven

De aktuelle tilskuddsordningene er, med unntak av f (*brannsikring av definerte kulturmiljø med tette trehusområder*), nært knyttet sammen med behandling etter kulturminneloven som er delegert administrasjonen. Vurderingene etter kulturminneloven er med å styre hva det kan gis tilskudd til og ikke, og i noen tilfeller beløpenes størrelse. Etter fylkesdirektørens vurdering blir det politiske handlingsrommet for endringer derfor lite. Fylkesdirektøren ser det som hensiktsmessig at både lovforvaltningen og tilskuddsverktøyet knyttet til den er delegert administrasjonen.

Tilskuddsforskrifter og prioriteringer

I alle forskriftene legges det til grunn at fylkeskommunen skal utøve et skjønn i vurderingene. Dette skjønnnet er imidlertid strengt avgrenset til en vurdering av kulturmiljøverdien (formålet med fredningen eller vernet) og tiltakets virkning på dette som omtalt ovenfor, samt kriterier som håndverkerkompetanse og en prioritetsvurdering etter bestemte og detaljerte kriterier gitt i forskriftene. Prioritetsvurderingene i forskriftene er tydelige og detaljerte, slik det for

eksempel i fartøyvernsordningen skal prioriteres *prosjekter som er igangsatt, eller opptar slipp eller dokk, som følge av tilskudd fra kulturmiljøforvaltningen* først. Dette kombinert med regelverket for statsstøtte, føringer i Riksantikvarens tildelingsbrev, retningsførende statlige strategier på kulturmiljøfeltet (jamfør tidligere politisk behandlede høringssaker), og eventuelle føringer i statsbudsjettet, gjør etter fylkesdirektørens vurdering det fylkespolitiske handlingsrommet lite.

I ordningen for verdensarv er rommet for skjønn i utgangspunktet noe større for å passe de åtte verdensarvstedenes ulike karakter, men avgrenset av et større antall vektleggingskriterier. Den politisk vedtatte forvaltningsplanen for verdensarven med handlingsdel skal som et hovedkriterium legges til grunn i tilskuddsbehandlingen. For forvaltning av verdensarven ligger det politiske handlingsrommet derfor først og fremst i denne som styringsverktøy (vedtas i fylkestinget). Videre er det slik at det i praksis vil være vurderingene etter kulturminneloven og objektenes tilstand som gjelder også for omkring 80-90% av søknadene for Rjukan-Notodden Industriarv. I det øvrige ligger i all hovedsak pålagte administrative tilskudd til drift av blant annet koordinator og verdensarvråd. Verdensarvrådet holdes orientert i behandlingsprosessen for utsjekk mot forvaltningsplanen før rammesøknad sendes Riksantikvaren.

I ordningen for fartøyvern ligger det et politisk handlingsrom i å vurdere bruk av [fartøyvernets insentivordning SAVOS](#) som en fylkeskommunal tilleggsstøtte til den statlige tilskuddsordningen. Det innebærer at et fylkeskommunalt eller kommunalt bevilgningsvedtak om SAVOS-støtte til et fartøy som er fredet eller vernet, åpner for at det kan søkes Riksantikvaren om et tilsvarende beløp fra statsbudsjettets kapittel 1429 post 74 fartøyvern til samme fartøy. Slik ordningen har vært forvaltet har Riksantikvaren doblet den delen av tilskuddet som møter kravene i post 74, så de som deltar i ordningen kan fordele det dobbelte av det de selv bidrar med. Tinn kommune benyttet eksempelvis SAVOS for å støtte ekstra opp om tilskudd til Storegut i 2026.

Fylkesdirektøren ønsker av hensyn til rollen fylkeskommunen har som kulturmiljømyndighet en helhet i forvaltningen av ordningene, slik at de kan ses og brukes i sammenheng. Dette innebærer at hele den statlige tilskuddsporteføljen på kulturmiljøfeltet bør ha lik og sammenfallende behandling. Det har for eksempel med trange økonomiske rammer i økende grad vært nødvendig å benytte flere tilskuddsordninger til samme prosjekt for søknader fra verdensarvområdet. Både verdensarvordningen, fartøyvern, fredede kulturminner i privat eie og teknisk-industrielle kulturminner kan bli brukt sammen, og små endringer på en ordning kan da få følgekonssekvenser på en annen.

Konklusjon

De statlige tilskuddsordningene på kulturmiljøfeltet med tilknyttede lover og forskrifter har etter fylkesdirektørens vurdering et lite politisk handlingsrom. Tilknytningen til lovforvaltningen som er delegert fylkesdirektøren, og hensynet til saksbehandlingstid og fleksibilitet, gjøre at fylkesdirektøren foreslår at disse ordningene følger gjeldene forvaltningspraksis. Å endre praksis vil ikke bare ha interne konsekvenser, men også ramme søkerne/eierne.

Fylkesdirektøren ønsker å videreføre etablert praksis med minimum årlige orienteringer for hovedutvalget om ordningene, rammene som tildeles Telemark fylkeskommune og fordelingen av disse.

Vedlegg: